

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
NR. XIX, 2023

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

Colegiul de redacție

Dr. **STEFAN ALEXANDROV** (National Institute of Archaeology and Museum, Sofia), Dr. **SANDA BALESCU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France), Dr. **CONSTANTIN BĂJENARU** (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța), Dr. **RADU BĂJENARU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **LUMINIȚA BEJENARU** (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași; Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române - Filiala Iași), Prof. Dr. **CLIVE BONSALL** (University of Edinburgh, U.K.), Prof. Dr. **NIKOLAUS BOROFFKA** (Deutsches Archäologisches Institut – Eurasien Abteilung, Berlin, Germany), Dr. **PIERRE DUPONT** (Université de Lyon, CNRS, France), Dr. **UWE FIEDLER** (Berlin, Germany), Dr. **RADU HARHOIU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **DOMINIC MOREAU** (Université de Lille, Centre de recherche HALMA-UMR 8164, France), Dr. **EUGEN NICOLAE** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **CORIOLAN OPREANU** (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), Prof. Dr. **ANNIE RENOUX** (Université du Maine, Le Mans), Dr. **ALEXANDER RUBEL** (Institutul de Arheologie, Iași), Dr. **VIORICA RUSU-BOLINDEȚ** (Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca), Dr. **ANGELA SIMALCSIK** (Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române - Filiala Iași), Academician **VICTOR SPINEI** (Institutul de Arheologie, Iași), Prof. Dr. **ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University), Prof. Dr. **ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France)

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESCU – redactor șef
ADRIAN IONIȚĂ – redactor-șef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, MIRCEA DABÎCA, ADRIAN DOBOȘ, RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, ANDREI MĂGUREANU, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, DANIEL SPĂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

RALUCA KOGĂLNICEANU – secretar de redacție

RALUCA KOGĂLNICEANU, OFELIA COȘMAN – prelucrare ilustrație și așezare în pagină
PIERRE DUPONT (limba franceză), **ROXANA DOBRESCU** (limba franceză), **CLIVE BONSALL** (limba engleză), **ADINA BORONEANȚ** (limba engleză) – consultanți limbi străine
ROMEO CÎRJAN – design copertă

www.mcajournal.ro

Orice corespondență se va trimite Comitetului de redacție pe adresa: Str. Henri Coandă nr. 11, 010667 București, tel./fax 4021 212 88 62 și iab.redactie@gmail.ro.

**Toate lucrările publicate în revista *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt recenzate de specialiști în domeniu.
(peer-reviewed journal)**

**Revista *Materiale și Cercetări Arheologice* este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Redactori Editura Academiei Române: **ADRIAN MIRCEA DOBRE, CĂTĂLINA VOICAN**
Tehnoredactor Editura Academiei Române: **MARIANA MOCANU**

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro, periodice@ear.ro

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, București, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

S.C.MANPRESS DISTRIBUTION S.R.L. , Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Etaj 3, Cam. 301-302, sector 1, București, România, tel./fax: 4021-314 6339, e-mail: abonamente@manpres.ro, office@manpres.ro, www.romanianjournals.com.

DEREX COM S.R.L., e-mail: derex_com@yahoo.com.

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

NEOLITIC / NÉOLITHIQUE / NEOLITHIC

- Senica ȚURCANU, Adela KOVÁCS
Southern connections. Metamorphosis of a particular type of anthropomorphic vessels in the area of the Cucuteni civilization 5

EPOCA FIERULUI / L'ÂGE DU FER / IRON AGE

- Costin-Alexandru ȘENDROIU
Analiza antropologică a depunerilor funerare de la Orlea 25
Anthropological analysis of the funerary depositions at Orlea
- Daniel SPÂNU
Restituiri. Două mici tezaure descoperite la Poiana în campania 1949..... 37
Restitutions. Two small jewellery hoards discovered at Poiana in during the 1949 campaign

EPOCA GREACĂ / ÉPOQUE GRECQUE / GREEK PERIOD

- Pierre DUPONT
Determination of origin of transport amphorae of Heracleian type: lab reassessment of their recent reallocation to Apollonia Pontica 55

EPOCA ROMANĂ / ÉPOQUE ROMAINE/ ROMAN PERIOD

- Ionuț BOCAN, Mircea DABÎCA
Lămpile de la Histria. I. Lămpi romane timpurii din *Sectorul Sud* al cetății Histria 61
The lamps from Histria. I. Early Roman lamps from *Sector Sud* at Histria
- Bianca-Elena GRIGORAȘ, Adriana PANAITÉ
Drinking vessels from Tropaeum Traiani (2nd – 7th centuries AD)..... 79
- Ciprian CREȚU
The mortuary treatment of children in Late Roman/Early Byzantine (L)Ibida (4th – 6th Centuries AD)..... 99

EPOCA MIGRAȚIILOR / ÉPOQUE DES MIGRATIONS / MIGRATIONS PERIOD

- Erwin GÁLL, Florin MĂRGINEAN, Mihály Huba HÓGYES, Gabriel VASILE
Pedepsă după moarte? Cazul mormântului 239 de la Pecica – *Situl 15*..... 113
Death punishment? The case of burial 239 from Pecica – *Site 15*

EPOCA MEDIEVALĂ / ÉPOQUE MÉDIEVALE / MIDDLE AGES

- Florin Gabriel PETRICĂ, Minodora CÂRCIUMARU, Mihai Claudiu NĂSTASE
Cercetări arheologice preventive în orașul medieval Târgoviște – *Strada Calea Domnească nr. 192* 131
Preventive excavations in the medieval town of Târgoviște – *192 Calea Domnească St.*

Gabriel VASILE	
A new medieval cemetery discovered at Târgoviște (Dâmbovița County, Romania). Bioarchaeological characteristics	155
Daniela MARCU ISTRATE, Sebastian Ovidiu DOBROTĂ, Vasile Paul SCROBOTĂ	
Cercetări arheologice la biserica mare din cetatea Aiudului. II: exteriorul bisericii	177
Archaeological excavations at the big church from the fortress of Aiud. II: the exterior of the church	

EPOCA CONTEMPORANĂ / ÉPOQUE CONTEMPORAINE / CONTEMPORARY PERIOD

Radu-Alexandru DRAGOMAN, Sorin OANȚĂ-MARGHITU, Cătălin I. NICOLAE, Mihai FLOREA	
Cercetări arheologice în fosta colonie de muncă forțată din perioada comunistă de la Peninsula, canalul Dunăre – Marea Neagră.....	217
Archaeological excavations in the former communist forced-labour camp from Peninsula, the Danube – Black Sea canal	

RECENZII / COMPTES RENDUS / BOOK REVIEWS

Valeriu Sîrbu, Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan (eds.), <i>Hidden Landscapes. The Lost Roads, Borders and Battlefields of the South-Eastern Carpathians</i> , Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022, 429 de pagini, ISBN 978-606-537-583-3 (Cristian Eduard Ștefan)	245
Roxana-Talida Roman, <i>The Edge of Europe. Heritage, Landscape and Conflict Archaeology: First World War Material Culture in Romanian Conflictual Landscapes</i> , BAR International Series 2987, Oxford, 2020, BAR Publishing, 243 p., 180 figs., 5 tables, ISBN 9781407356853 (Radu-Alexandru Dragoman).....	246
Abrevieri / Abréviations / Abbreviations	251

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE ÎN ORAȘUL MEDIEVAL TÂRGOVIȘTE – STRADA CALEA DOMNEASCĂ NR. 192

Florin Gabriel PETRICĂ^a, Minodora CÂRCIUMARU^a, Mihai Claudiu NĂSTASE^a

^a Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște, România; e-mails: floringabrielpetrica@yahoo.com, minodora.c@gmail.com, nastase_mc@yahoo.com

Keywords: Late Middle Age, Târgoviște, cemetery, church

Abstract: Towards the end of 2020, across the street from what is today Princely Court Openair Museum, the formally Princely Court of Târgoviște, as part of a rescue archaeological research project, on a relatively small surface, several medieval features were discovered. These structures unveiled several historical sequences from the timeframe of XVth–XVIIIth century. The oldest objects, consisting of a few ceramic fragments, indicate the existence of dwellings from the La Tène period and from the IIIrd–IVth centuries, somewhere in the area. Artifacts and features dated to the XVth–XVIth centuries documented the existence of a craftsman’s workshop in the same area. The most important discovery, however, is a necropolis (18 features), partially captured in the surveyed area, previously untraceable in terms of documentary information. The same chronostratigraphic context revealed a sidewalk pavement and a collapsed building, probably a bell tower. These discoveries suggest the existence of an ecclesiastical complex, dated in the second half of the XVIth century, but whose existence, according to some clues, seems to have been rather short. The first-hand observations during the excavation on the youth of many of those buried were also confirmed by anthropological research. Thus, the interdisciplinary research corroborated information from contemporary documents, about Wallachia and implicitly Târgoviște, between the end of the XVIth and the first three decades of the XVIIth century, a series of military events took place whose negative effect was enhanced by natural calamities, translated into famine and disease. The necropolis and the medieval structures discovered at Strada Calea Domnească nr. 192, on a surface of about 70 square meters, are yet another layer from the complex chronostratigraphy of the city and, at the same time, proves, on one side, still the remarkable archaeological potential of Târgoviște, and on another, that research of its past entered in another stage.

Cuvinte-cheie: Târgoviște, necropolă medievală, complex eclesiastic

Rezumat: Către sfârșitul anului 2020, vis-a-vis de curtea domnească, în cadrul unei cercetări arheologice preventive, pe o suprafață de teren relativ mică, au fost descoperite mai multe complexe de vârstă medievală, care au reușit să pună în lumină câteva secvențe istorice din Târgoviștea secolelor XV–XVIII. Cele mai vechi obiecte, constând în câteva fragmente ceramice, indică locuiri de epocă La Tène și de secolele III–IV, undeva în zonă. Artefacte și complexe datând din perioada secolelor XV–XVI atestă existența unui atelier de meșteșugar în aceeași arie. Cea mai importantă descoperire, însă, este o necropolă (18 complexe), inedită sub aspect documentar, surprinsă parțial în suprafața cercetată. În același context cronostratigrafic au mai fost descoperite urmele unui caldarâm și ale unei clădiri medievale prăbușite, probabil un turn clopotniță. Aceste descoperiri sugerează existența unui complex eclesiastic, creat în a doua parte a secolului al XVI-lea, dar care, după unele indicii, pare să fi funcționat o perioadă scurtă de timp. Observațiile din timpul cercetării asupra vârstei scăzute a celor înhumați au fost confirmate și de cercetările antropologice. Astfel, cercetarea interdisciplinară a reușit să confirme informațiile din documentele epocii medievale, când în Țara Românească și implicit în Târgoviște, între sfârșitul secolului al XVI-lea și primele trei decenii ale secolului al XVII-lea, au loc o serie de evenimente militare al căror efect negativ a fost potențat de calamitățile naturale, transpuse în foamete și boli. Necropola și complexele medievale descoperite în punctul Strada Calea Domnească nr. 192, pe o suprafață foarte redusă, de circa 70 m², sunt o oglindă a acestor vremuri îndepărtate. Descoperirile reflectă, totodată, potențialul arheologic remarcabil al Târgoviștei, a cărei cercetare pășește, după cum se observă, într-o altă etapă.

În Evul Mediu, viața orașului Târgoviște era concentrată pe *Calea Domnească*, numită și „Ulița Mare” sau „Ulița Domnească”, unde se regăsesc azi, ca repere istorice și arheologice, complexe precum Curtea Domnească, curți boierești, case de târgoveți, biserici cu cimitir, construcții civile și piețe. Înglobat într-un mediu urban condensat, peisajul eclesiastic medieval constituie azi unul dintre subiectele prioritare ale istoriei urbane, iar o hartă a bisericilor și cimitirelor, asociată cu analiza interdisciplinară a rezultatelor cercetărilor, reprezintă, cu siguranță, o etapă avansată a arheologiei. Descoperirile arheologice prezentate în acest material constituie, din această perspectivă, o modestă contribuție cu privire la topografia cimitirelor din Târgoviștea medievală.

Un proiect imobiliar anunțat în anul 2020 la adresa Strada Calea Domnească, nr. 192, impunea, dată fiind poziționarea terenului în vatra orașului medieval, o cercetare arheologică preventivă (Pl. I/1, 3–4). Nu au fost semnalate investigații arheologice anterioare în acel perimetru, însă o documentare teoretică prealabilă a avut o certă importanță în stabilirea unor criterii ale abordării arheologice. Astfel, în anii ’30 ai secolului trecut, arheologul Virgil Drăghiceanu menționa, în curtea unei familii *Pârjolescu* din Târgoviște, existența unei lespezi funerare, datată în a doua jumătate a secolului al XVI-lea¹. Publicarea inscripției a rămas fără ecou, iar terenul de unde a fost recuperată lespedeza nu a cunoscut nicio investigație în acest sens. Corelând

¹ Drăghiceanu 1931, p. 92.

informația istorică cu cea extrasă dintr-o altă sursă, cartografică de această dată, intitulată *Planul de Situație al Ruinelor Palatului Domnesc, Biserica și Curtea Domnească cu împrejurimile din Târgoviște*², am localizat proprietatea *Pârjolescu vis-a-vis de Curtea Domnească*, la adresa Strada Calea Domnească, nr. 192, exact în spațiul vizat pentru demararea cercetărilor arheologice preventive (Pl. I/2).

I. STRATIGRAFIE ȘI COMPLEXE ARHEOLOGICE

Cercetarea arheologică s-a rezumat strict la suprafața impusă de proiect, de circa 70 m². Într-o primă fază, au fost întreprinse operațiuni de înlăturare a unui strat de beton, ce acoperea parțial curtea interioară, ulterior fiind marcate unitățile de cercetare. Au fost trasate inițial două secțiuni, S.I (8,00 × 2,00 m) și S.II (6,00 × 2,00 m).

S.I a fost orientată sud-nord, profilul de sud fiind ancorat de structura casei. În capătul de nord al S.I, s-a trasat S.II, orientată est-vest, cu latura lungă paralelă cu gardul de la nord de proprietate, iar capătul de vest orientat perpendicular pe calcanul casei din imediata vecinătate. Ulterior, pentru o cercetare completă, a fost trasată o a treia secțiune, S.III (8,00 × 2,50 m), dispusă paralel cu latura de vest a S.I. Demontarea ulterioară a martorilor a făcut posibilă deschiderea unei unice suprafețe de cercetare.

Cele mai vechi complexe arheologice descoperite sunt reprezentate de o serie de gropi menajere (notate *gm* în planul general al complexelor arheologice), de formă neregulată, de diferite mărimi, situate la cote cuprinse între -1,50–2,00 m (Pl. II/1). Unele gropi au fost distruse de complexe arheologice mai târzii, în general fiind surprinsă *in situ* doar partea inferioară a acestora, de unde au fost recoltate oase de animal, bucăți de zgură, mici fragmente de tablă sau bulgări de cupru, fragmente de creuzete, precum și materiale ceramice caracteristice secolului al XV-lea. La partea superioară a gropii menajere nr. 4 a fost descoperit un caldarâm îngust de piatră de râu, a cărui lățime varia între 1,00–1,20 m. „Aleea” pietruită, orientată nord-est-sud-vest, a fost identificată la cota de -1,40 m și tăia oblic suprafața S.III. Porțiuni restrânse din amenajarea descrisă au fost dezvelite în S.I și în S.III, în ultima secțiune pavajul situându-se la nivelul inferior al unor gropi de înhumare, cu numerele 3, 8, 9 și 12.

La sfârșitul secolului al XV-lea sau în prima jumătate a secolului al XVI-lea, zona a suferit o transformare majoră, vizibilă atât stratigrafic, cât și sub raportul vestigiilor descoperite. Astfel, peste aleea pietruită și peste complexe de tip gropi menajere s-a depus un strat de nivelare constând dintr-un pământ negricios, afânat, ce conținea diverse materiale, precum fragmente de cărămidă, pietre de râu, oase de animale și ceramică. Peste acest nivel a fost identificat un strat compact, variabil ca grosime (între 0,30 și 0,50 m), alcătuit din pietre de râu tasate. Un astfel de caldarâm a fost surprins în S.I și S.III și, parțial, în S.II,

la cota superioară de -0,40–0,50 m, adâncindu-se până la cota inferioară de -0,80–1,00 m (Pl. III/3–4).

Următorul nivel este reprezentat de mai multe gropi de înhumare, care au străpuns în numeroase locuri caldarâmul amintit anterior. Săparea mormintelor a afectat o parte din suprafața gropilor menajere, dar și nivelul cultural asociat lor, fapt ce a determinat împrăștierea materialului conținut, regăsit inclusiv în umplutura gropilor de înhumare. Contextul general al înhumărilor, dată fiind dispunerea mormintelor, succesiunea lor și existența inventarului funerar, indică faptul că ne aflăm în fața unui cimitir medieval, necunoscut până astăzi, a cărui amenajare în acel spațiu nu este accidentală. Subliniem că cercetarea noastră a surprins doar secvențial acest cimitir, a cărui limită a fost interceptată doar spre nord. Au fost identificate 18 gropi de înhumare, însă, prin reînhumările sau deranjamentele surprinse, numărul indivizilor este mai mare decât cel al gropilor (Pl. II/2). Cimitirul, raportat la suprafața impusă de proiect, se extinde spre vest, sud și est, adică spre curțile vecine și spre strada Ion Heliade Rădulescu. Morminte există, cu siguranță, și sub temelia casei, după cum indică un craniu (M.16), prins sub scările acesteia.

Peste caldarâmul menționat au fost descoperite, în partea de vest a S.III, resturile *in situ*, ale unui perete aparținând unei clădiri de zid (Pl. III/1–2). Astfel, prezența caldarâmului, a zidurilor prăbușite, a cimitirului, precum și a întregului context descoperit, argumentează ipoteza existenței în acest loc, în perioada secolelor XVI–XVII, a unui complex ecleziastic, format din biserică și cimitir. Clădirea, din care am surprins doar un fragment de zid, căzut peste caldarâmul de piatră, avea la partea superioară un registru de cărămidă ce alcătua un decor tip „dinti de fierăstrău”, specific lăcașelor de cult sau clădirilor civile mai importante (Pl. III/2). Cum urme de frescă nu au fost descoperite, credem că rămășițele clădirii ar putea aparține ipotetic unui turn clopotniță. Această ipoteză se fundamentează pe descoperirea, la mică distanță de aceste resturi, în S.II, a unei cărămizi care are incizată pe suprafața sa chiar schița unui turn. Din păcate, clădirea, a cărei prăbușire a avut loc dinspre sud către nord, se află în totalitate sub temelia sau în curtea casei vecine, situată imediat la sud (imobilul cu nr. 35). Poziția clădirii medievale în topografia urbană zonală ar justifica acest lucru, întrucât turnul ar fi poziționat la limită cu actuala stradă „Ion Heliade Rădulescu”, stradă veche, pe unde s-ar fi putut face accesul în incinta bisericii.

Revenind la analiza unităților stratigrafice, precizăm că atât cimitirul, cât și clădirea-turn, este posibil să-și fi încheiat existența destul de timpuriu, încă din perioada medievală, în zona cercetată, cele mai târzii monede descoperite ca inventar funerar ținând de orizontul primei jumătăți a secolului al XVII-lea. Peste cimitir și molozul de zidărie s-a depus ulterior, în secolul al XIX-lea, un strat de pământ negricios, în care s-a fundat actuala casă.

În S.II, separată inițial printr-un martor stratigrafic de S.I și S.III, situația a fost complet diferită. În acest sector lipsesc înhumările, limita cimitirului fiind clar delimitată în celelalte secțiuni. La partea superioară se găsește nivelul

² INP, dosar 3399, fila 17.

de depunere din secolele XIX–XX, în care s-a fundat casa actuală și pe care s-a amenajat un caldarâm modern. Sub acest nivel, la adâncimea de -0,30–0,40 m au fost descoperite resturile unui cuptor casnic, de formă circulară. Acesta se datează, pe baza materialelor descoperite (inclusiv o monedă emisă în anul 1602), în intervalul secolelor XVII–XVIII (Pl. III/5). În asociere cu acest cuptor a fost descoperită o pipă, chiar în nivelul de distrugere al instalației. În nivelul anterior funcționării cuptorului a fost stabilită limita spre nord a caldarâmului nr. II (Pl. III/4), iar sub acest nivel au fost interceptate urmele unor șanțuri înguste practicate în solul steril. Aceste canale, în interiorul cărora a fost descoperită o cantitate însemnată de cenușă, pot fi puse în legătură cu un alt cuptor, de data aceasta meșteșugăresc, ale cărui urme de funcționare, identificate în profilul de vest al S.II, îl situează atât în afara ariei de cercetare, cât și în afara incintei imobilului contemporan.

II. NECROPOLA MEDIEVALĂ

Fără îndoială, cea mai importantă descoperire a acestei cercetări este cimitirul medieval, inedit sub aspect arheologic și documentar. Existența unei necropole vechi în această zonă centrală a orașului, chiar peste drum de incinta curții domnești, era necunoscută până astăzi. Din această perspectivă, rezultatele obținute pot fi considerate ca reprezentând o contribuție reală privind istoria și topografia cimitirelor din Târgoviștea medievală.

Cimitirul a fost surprins în S.I și S.III, în suprafața cuprinsă între locuința contemporană și complexele arheologice identificate în S.II. Se poate afirma că în ultima secțiune menționată a fost reperată limita de nord-vest a cimitirului. Au fost identificate 18 gropi de înhumare (G.) (Pl. II/2) și un număr de 21 de morminte (M.). Numărul mai mare de morminte se explică prin faptul că în aceeași groapă au fost descoperiți, în unele cazuri, mai mulți indivizi (G.4, G.5, G.7, G.18). În cazul G.7 se observă cum înhumarea lui M.11 a cauzat deranjarea osemintelor lui M.12 și M.13, fiind vorba aici de o înhumare a unui individ într-o groapă de mormânt mai veche. O situație specială am înregistrat în cazul G.18, unde arheologic s-au identificat oseminte deranjate, dispersate pe întreaga sa suprafață, fără a identifica gropile de înhumare propriu-zise (Pl. VI/d). Dintre acestea, în patru cazuri (M.9, M.19, M.20, M.21), corespunzătoare în plan G.9, G.14, G.15, G.17, osemintele au fost depistate în conexiune anatomică, pentru restul de 11 indivizi, doar analiza antropologică a putut demonstra existența lor³ (Pl. II/2).

Așa cum se întâmplă deseori într-o cercetare a unei necropole, nu toți indivizii înhumați au fost surprinși în poziția depunerii lor. Astfel, în cele 18 gropi cercetate, doar 11 indivizi au fost surprinși integral în poziția inițială (M.1, M.2, M.3, M.4, M.5, M.9, M.11, M.14, M.15, M.18,

M.19), iar alți trei (M.16, M.20, M.21), deși nederanjați de alte înhumări, au fost dezveliți doar parțial, în profilul de vest al S.III și în cel de est al S.I, cercetarea lor integrală nefiind posibilă. Mai multe morminte au fost identificate cu osemintele răvășite: M.6 și M.7 (G.5), M.8 (G.8), M.10 (G.10), M.17 (G.13). Starea proastă de conservare a osemintelor, în special cele de *faetus*, *infant* sau copil, a făcut imposibilă evidențierea lor corespunzătoare. Indivizii erau poziționați cu capul spre vest și picioarele spre est, poziție firească pentru înhumările creștine. Nu toate mormintele au conținut inventar funerar, iar cel identificat este destul de sărac: monede, inele, accesorii vestimentare, fragment de țesătură, ace de voal.

G.1 - M.1 – S.I, carourile 6 și 7, W -1,10 m, dimensiunea gropii: 1,60 × 0,55 m. Adult, sex feminin, 48,1–55,0 ani. Individul era depus ușor înclinat, mâna dreaptă fiind așezată peste torace, iar cea stângă, pe lângă corp. Picioarele erau îndoite spre stânga. Individul pare mai curând înghesuit pe fundul gropii. Inventar: inel fragmentar, mici bulgări de cupru, în context secundar (Pl. IV/4).

G.2 - M.2 – S.I, carourile 1 și 2, W -1,20 m, dimensiunea gropii: 1,70 × 0,60 m. Adult, sex masculin, 32,0–48,8 ani. Poziția corpului: decubit dorsal, mâinile încrucișate pe piept, capul așezat pe patru bolovani. Inventar: copcă tip stea, în șase colțuri, ace de voal, monedă (1618). În aceeași groapă au mai fost descoperite oseminte deranjate, atribuite antropologic unui nou-născut.

G.3 - M.3 – S.I–S.III, caroul 4, W -1,50 m, dimensiunea gropii: 1,75 × 0,70 m. Adult, sex feminin, 19,4–34,7 ani. Poziția corpului: decubit dorsal, cu mâinile încrucișate pe piept. Inventar: monedă perforată, fragmentară, ilizibilă.

G.4 - M.4–M.5 – S.I, caroul 1, W -1,70 m, dimensiunea gropii: 1,70 × 0,75 m. Groapa de înhumare suprapune o groapă menajeră ce conținea ceramică databilă în secolul al XV-lea. Mormânt dublu, adult și copil, așezați unul lângă celălalt, în decubit dorsal. Copilul (sex indeterminabil, 3,0–3,2 ani) avea mâna dreaptă sub bărbie, cea stângă, lângă corp, iar adultul (sex feminin, 42,0–51,5 ani) a fost găsit cu mâinile pe bazin. Inventar: monedă (1612).

G.5 - M.6–M.7 – conturată la W -1,45 m, dimensiunea gropii: 0,80 × 0,60 m. Conține osemintele deranjate a doi copii, sex indeterminabil, cu vârste cuprinse între 0,3 luni și 2,4 ani.

G.6 - M.18 – S.III, identificată la W -1,70 m, dimensiunea gropii: 0,90 × 0,60 m. Copil, 2,6–2,8 ani, sex indeterminabil. Poziția corpului: decubit dorsal, mâinile pe bazin. Inventar: vas de sticlă fragmentar, două monede, mici fragmente de țesătură (Pl. VII/5).

G.7 - M.11 – S.I–S.III, W -1,40 m, dimensiunea gropii: 1,50 × 0,50 m. Copil, 2,0–2,8 ani, sex indeterminabil. Poziția corpului: decubit dorsal, mâinile așezate pe bazin. În aceeași groapă au mai fost descoperite alte două înhumări de copii (**M.12** și **M.13**) (Pl. V/b), cu vârste cuprinse între 7,5 și 8 ani, sex nedeterminat. Osemintele au fost deranjate de înhumarea lui M.11. Inventar: monedă otomană, perforată.

G.8 - M.8 – S.III, W -1,40 m, dimensiunea gropii: 1,00 × 0,45 m. Conține osemintele a doi copii, cu vârsta

³ Pentru analiza antropologică, care ne-a fost pusă cu binevoiență la dispoziție, vezi Vasile 2023.

cuprinsă între 1,7 – 4,3 ani, sex indeterminabil. S-au putut releva osemintele unui singur individ, în conexiune anatomică. Nu a avut inventar.

G.9 - M.9 – S.II, W -1,40 m, dimensiunea gropii: 1,80 × 0,65 m. Adolescent, vârsta 11,0–15,0 ani, sex masculin. Poziția corpului: decubit dorsal, cu mâinile pe lângă bazin. În aceeași groapă, la vest de M.9, a mai fost descoperit un craniu, aparținând unei persoane de sex feminin, cu vârsta de cel puțin 51,5 ani. Foarte probabil ca acesta să provină din G.18, unde au fost descoperite mai multe înhumări deranjate. Groapa mormântului a fost suprapusă de caldarâm de piatră, iar peste această amenajare a fost găsit zidul prăbușit al clădirii medievale menționate mai sus. Fără inventar.

G.10 - M.10 – S.III, dimensiunea gropii: 0,85 × 0,45 m. Conține oseminte deranjate, aparținând unui nou-născut, sex indeterminabil. Inventar: inel argint, fragmentar.

G.11 - M.14 – S.III, W -1,45 m, dimensiunea gropii: 1,35 × 0,45 m. Copil cu vârsta de 7,0–8,0 ani, sex indeterminabil. Poziția corpului: decubit dorsal, cu mâinile pe bazin. Inventar: inel din sârmă de argint.

G.12 - M.15 – S.III, W -1,45 m, dimensiunea gropii: 1,40 × 0,45 m. Copil cu vârsta de 8,7–9,0 ani, sex indeterminabil. Poziția corpului: decubit dorsal, cu mâinile deasupra bazinului. Inventar: o monedă otomană perforată. În aceeași groapă au mai fost descoperite oseminte de la doi nou-născuți.

G.13 - M.17 – S.III, W -1,55 m, dimensiunea gropii: 1,00 × 0,45 m. Oseminte deranjate, aparținând unui adult și unui nou-născut. Sex și vârstă indeterminabile. Fără inventar.

G.14 - M.19 – S.III, W -1,70 m, dimensiunea gropii: 1,60 × 0,60 m. Prezenta urme de sicriu. Adult, vârstă și sex indeterminabile. Poziția corpului: decubit dorsal, mâinile așezate pe bazin. Inventar: vas de sticlă, inel de argint. În același mormânt au mai fost descoperite oseminte aparținând a doi nou-născuți.

G.15 - M.21 – S.III, W -1,70 m. Adult, sex indeterminabil. Surprins parțial, doar picioarele, restul scheletului rămânând în profilul vestic al S.III. Inventar: accesoriu vestimentar.

G.16 - M.16 – S.III, necercetat, W -1,20 m. Schelet poziționat sub scările casei. Vizibil doar craniul (nerecuperat).

G.17 - M.20 – S.III, Adult, sex feminin, 25,3–39,4 ani. Surprins parțial, doar picioarele, restul osemintelor rămânând în profilul vestic al secțiunii. Inventar: accesoriu vestimentar.

Observație: Mormintele M.9, M.19, M.21 și M.20 sunt înglobate unei gropi unice, anume **G.18**. Aceasta, în afara mormintelor deja semnalate, mai conținea oseminte sumare și dispersate, provenite de la mai mulți indivizi, atât adulți, cât și copii.

În zona gropilor de înhumare G.8 (M.8) și G.12 (M.15) s-a păstrat o amenajare de tip caldarâm, identificată și în colțul de nord vest al S.III.

III. DESCRIEREA MATERIALULUI ARHEOLOGIC

III.1. Ceramică

III.1.1. Ceramică La Tène și sec. III–IV d.Hr.

Ceramică cenușie, de epocă La Tène, provine de la trei vase, deosebite ca formă:

- **Ceașcă** (fragment), rugozitate mică, ardere reducătoare, neuniformă. Pastă de culoare cenușiu închis, compactă, de bună calitate. La partea exterioară și pe buză, vasul este acoperit cu o angobă de culoare cenușiu deschis. Corpul este bombat, gât scurt, buză proeminentă spre exterior și rotunjită către interior (Pl. VII/1a; XIII/4).

- **Fragment de ceramică cenușiu** cu ton mai închis la exterior și mai deschis la interior. Perete subțire și fin la atingere, lustruit la exterior. Decorat probabil cu o serie de șanțuri înguste, paralele.

- **Fragment dintr-un perete de vas** de dimensiuni mai mari (oală-borcan?), tonuri de cenușiu închis la exterior și mai deschis la interior. Pastă compactă de foarte bună calitate. Partea exterioară lustruită. Decorul a fost realizat printr-o incizie cu ajutorul unui obiect cu dinți deși și ascuțiți, de tipul pieptenului (Pl. VII/1b).

Alte două fragmente mai mici sunt mai greu de datat (sec. III–IV?). Primul are pereții mai groși și o pastă în care degresantul, un nisip cu granulație mică, este în cantitate mare. Ardere oxidantă. Decor, incizii punctate (Pl. VII/1c). Al doilea fragment, perete subțire, pastă compactă, ardere oxidantă, culoare cărămiziu închis, ardere secundară. Decorul surprins pe fragment indică două linii vălurite (Pl. VII/1d).

III.1.2. Ceramica medievală

S-a descoperit o cantitate relativ însemnată de ceramică, raportat la suprafața cercetată, aflată toată în stare fragmentară. Materialul poate fi împărțit în mai multe categorii, potrivit criteriului funcțional.

Astfel, majoritatea fragmentelor ceramice este reprezentată de ceramică de bucătărie sau uz comun nesmălțuită, restul fragmentelor aparținând ceramicii smălțuite de tip decorativ, dar și de uz comun. Diverse piese ceramice fragmentare sunt reprezentate de creuzete, cahle de sobă, țigle. Aproximativ întregi sunt o pipă și o cărămidă cu reprezentarea unui turn medieval.

III.1.2.1. Ceramica de uz comun

Deși fragmentară, este categoria cel mai bine reprezentată sub aspectul varietății profilului gâtului și a buzei (Pl. XIII/1–3). Nu s-a recuperat niciun exemplar întreg sau care să poată fi întregit. Predomină oala borcan, multe fragmente purtând urmele arderii secundare. După diametrul gurii și tipologia buzei, se constată o largă varietate a mărimii vaselor de acest tip (Pl. XII). Există și un tip de oale de dimensiuni mai mari, probabil carafe, cu gura largă și buza vasului bilaterală, plată și prevăzută cu un

cioc de scurgere. Decorul este format din caneluri paralele, realizate cu un obiect de tipul spatulei. Buza este împărțită în două jumătăți delimitate de o nervură, ce separă buza exterioară de cea interioară. Ceramica databilă în secolul al XV-lea a fost descoperită în gropile anterioare cronologic înhumărilor, uneori și în umplutura mormintelor.

Caracteristice sunt vasele de tip borcan, oală cu toartă, ulcioare, castroane, străchini, capace, cupe, pahare, cești. Multe fragmente poartă urmele arderii secundare. Ceramica de secol XV, realizată exclusiv la roata cu învârtire rapidă, este de culoare roșie, cu pereții subțiri, având ca decor, incizii paralele dispuse pe gât și umăr. Unele vase din secolul al XVI-lea prezintă, în plus, un decor format dintr-o succesiune de linii subțiri paralele realizate din angobă albă, alături de o linie vălurită incizată pe pântec (Pl. VII/2). Un fragment din baza unui vas, cu diametrul mai mare, care nu prezenta o ardere secundară, sugerează și existența unor vase de păstrat lichide. Chiar dacă nu poate fi întregit niciun vas, varietatea părții superioare, caracterizată de gât și buze, aruncă o lumină spre ceramica uzuală a secolelor XV–XVI. Ceramica nesmălțuită din secolele XVII–XVIII a fost mai rar întâlnită în cadrul cercetării, predominând ceramica uzuală smălțuită. Este caracterizată de gâtul drept și puțin înalt al vasului, de profilul abia subliniat al buzei, dar mai ales de decorul dispus pe suprafața buzei și pe partea interioară a gâtului vasului. Acesta este tușat cu o angobă albă, dispusă în formă de linii vălurite simple sau intercalate între benzi paralele concentrice.

Oala fără toartă se caracterizează prin corpul bombat, gura largă, dar mai ales printr-o mare varietate a profilului gâtului și buzei. Oala cu toartă sau oala borcan prezintă în majoritatea cazurilor un corp bombat și un gât ușor evazat spre exterior. Se întâlnesc și cazuri cu gâtul drept. Ulcioarele, mai rar întâlnite, prezintă un corp suplu și gât alungit, precum și un diametru al gurii mult mai redus față de cel al oalelor și oalelor borcan. Castroanele și străchinile sunt reprezentate în special de partea superioară a vaselor, buzele fiind late, uneori segmentate de o nervură mediană, aproximativ aplatizate și ușor înclinate spre interior. Capacele de oală sunt în formă de clopot, cu marginea ridicată, rezultând un șanț circular, cu decor simplu pe margine, realizat prin impresiunea cu degetul, cu decor format dintr-o serie de cercuri concentrice, dispuse de la vârful către margine. În spațiul dintre cercuri este redată o linie vălurită și alte incizii sub formă de puncte. Dintr-un astfel de capac s-a mai păstrat doar un fragment din capătul de apucat, prevăzut cu o mică toartă (Pl. IX/f–h). Puține fragmente pot fi încadrate în categoria vaselor de băut. Ele aparțin unor cupe cu corp evazat, paharelor cu formă cilindrică și ceștilor cu corp scund și foarte evazat.

III.1.2.2. Ceramica smălțuită

Ceramica smălțuită este reprezentată în principal de farfuriile decorative, specifice secolelor XIV–XVI, dar și de cele de uz casnic, acestea din urmă fiind caracteristice secolelor XVII–XVIII. Puține fragmente recuperate mai

aparțin castroanelor, vaselor de păstrat lichide, de tipul oalelor și ulcioarelor.

Farfuriile decorative au baza inelară, cu perforații pentru agățătoare. Sunt specifice secolelor XIV–XVI, databile în cazul de față spre limita superioară. Sunt decorate cu motivul cercurilor concentrice, smălțuite în culoarea verde foarte închis, aspect mat, sau mai prezintă un decor vegetal în partea centrală a vasului (Pl. VIII/h–o). Un alt tip este reprezentat de farfuriile smălțuite monocrom, în diverse culori (roz, verde, brun), fără decor; uneori buza farfuriei este zimțată (Pl. VIII/g). Vasele smălțuite de uz comun sunt specifice secolelor XVII–XVIII, majoritatea lor fiind recuperate din marea groapă menajeră nr. 1. Chiar dacă varietatea formelor descoperite este săracă în acest caz, fiind vorba doar de câteva farfurii, castroane, oale și ulcioare, decorul este deosebit de epocile precedente, existând astfel o posibilă cenzură la nivelul realizării decorului vaselor (Pl. VIII/a–f). Astfel, la nivelul borcanelor se observă aplicarea smălțului doar pe buza și interiorul gâtului vasului, exteriorul fiind decorat sărăcăcios prin două linii incizate paralele și o angobă aplicată uniform pe toată partea exterioară. Farfuriile de bucătărie au interiorul smălțuit, fie monocrom, fie prin aplicarea pe un fond uniform a unor motive florale, geometrice sau sub forma unor multiple linii concentrice paralele. Un exemplar de gât de ulcior indică smălțuirea exclusiv a buzei.

III.2. Țigle

Au fost descoperite trei fragmente de țiglă, unul smălțuit și două nesmălțuite. Se datează în secolul al XVI-lea și provin cel mai probabil de la construcția prăbușită (Pl. IX/e). Analogiile cele mai apropiate pentru astfel de materiale se găsesc la Curtea Domnească din Târgoviște, unde cercetările recente au pus în evidență o pivniță, cu perioadă de funcționare în intervalul secolelor XV–XVI. Din interiorul acestei structuri din piatră și cărămidă au fost recuperate diverse materiale de construcție, între care se remarcă țiglele smălțuite monocrom sau policrom⁴.

III.3. Cahle

Categoria cahlelor este reprezentată de un număr redus de piese. S-au identificat două fragmente utilizate la coronamentul sobei, traforate, de tipul „floare de crin” sau fleuron, smălțuite în verde, cu nuanțe albicioase și verde închis mat (Pl. IX/a–c). Un alt fragment aparține tipului de cahă cu reprezentarea „Sf. Gheorghe omorând balaurul”, smălțuită în culorile verde-oliv (Pl. IX/d). Cele două tipuri menționate mai sus se datează în secolul al XVI-lea. Un ultim fragment aparține tipului de cahle „Cetatea cu turnuri”, smălțuit în tonuri de galben și verde (Pl. IX/i). Se datează la mijlocul și a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Numeroase fragmente de cahle, care se încadrează în

⁴ Petrică et alii 2022, p. 366–367.

aceleași tipologii, au fost identificate cu ocazia cercetărilor arheologice preventive, întreprinse în perioada anilor 2019–2020, pe aceeași stradă, Calea Domnească⁵.

III.4. Cărămidă incizată

O descoperire inedită o reprezintă cărămida incizată (L = 26 cm, l = 13 cm, h = 4 cm), descoperită în S.II, la adâncimea de -0,50–0,60 m, într-un context stratigrafic ce ține de secolul al XVII-lea (Pl. IX/1). Deosebirea față de o cărămidă obișnuită, găsită deseori într-o săpătură arheologică, constă în prezența pe una din fețe a unor incizii ce indică schița sau releveul unei clădiri. În momentul descoperirii, prezenta urme de mortar și o spărtură în zona inferioară. Analizând elementele care alcătuiesc reprezentarea, cărămida este foarte probabil suportul unui plan de clădire, a cărei funcționalitate se înscrie, cel mai probabil, în zona religioasă. Pe o bază dreptunghiulară, de 8 cm lungime și 4 cm lățime, este schițat un corp vertical de 6 cm lungime și lățime de 3 cm, împărțit în trei registre. Din colțurile corpului pornesc, stânga, dreapta, două turnulețe de 6,5 cm înălțime fiecare, iar lățimea, între 1 și 1,4 cm. Aceste turnulețe au în capete două simboluri identice, dar aparent diferite ca dimensiuni, astfel încât turnul din dreapta este sensibil mai înalt. Este evidentă intenționalitatea schiței, regăsită atât în coerența dispunerii corpurilor, cât și a numărului liniilor ce le compun. Cu cifre romane de la I la IV (scris însă ca un VI) sunt numerotate nivelurile, de la vârf către bază. Schița redată pe cărămidă o atribuim unui turn clopotniță, cel mai probabil, ridicat ulterior, ca parte componentă a unui cimitir medieval. Prăbușirea clădirii, indiferent de funcția ei, turn clopotniță sau lăcaș de cult, a fost surprinsă *in situ*, parțial.

O cărămidă similară, incizată cu schița unei biserici de plan dreptunghiular, a fost descoperită la palatul brâncovenesc de la Potlogi (com. Potlogi, jud. Dâmbovița), în cadrul cercetărilor arheologice din anul 2012⁶.

III.5. Creuzete

Din această categorie de materiale s-au recuperat cinci fragmente, dintre care doar unul se păstrează în proporție de circa două treimi (Pl. IX/j–l). Provin din contexte secundare, cu excepția unui singur fragment, recuperat din gm.7. Descoperirile din afara cimitirului medieval sunt definite de obiecte din ceramică a căror utilitate le individualizează, fiind legate de o activitate meșteșugărească, precum un creuzet, fragmentar la partea superioară (D max. = 4,9 cm, G = 29,70 g), alături de alte mici fragmente provenite de la recipiente similare. După criteriile stratigrafice, aparțin secolului al XV-lea. Acestea pot fi atribuite, cel mai probabil, unui număr de trei creuzete. Doar două păstrează detalii (fundul vasului), care din punct de vedere morfologic pot fi încadrate acestei categorii.

III.6. Pipă

Recuperată din S.II, -0,50 m. Dimensiuni: D inel = 2 cm; D găvan = 2,2 cm; D bordură = 2,2 cm; D gură = 1,5 cm, L gambă = 3,7 cm, G = 25,71 g. Pipă de culoare alb-gălbui, cu găvan și bordură cilindrică, gambă alungită, cu inel nu foarte bine conturat. Corpul găvanului este subliniat la partea superioară de o șanțuire, urmată de o serie de puncte incizate. În partea mediană este decorat cu patru elemente grafice care pot indica marca meșterului. Gamba este alungită și atrage atenția prin decorul său format din linii continue între care se interpun altele punctate. La îmbinarea dintre gambă și găvan a fost aplicată o bandă îngustă de cupru, din care se mai păstrează doar un fragment. Același element metalic se regăsește și în zona dintre gură și inel. Se datează în secolul al XVIII-lea, conform stratigrafiei. Piesa a fost restaurată, fiind ușor ciobită la gura găvanului (Pl. IX/m).

IV. ANALIZA INVENTARULUI FUNERAR

Cimitirul a fost surprins parțial, într-un spațiu restrâns de circa 35 m². Din cele 21 de morminte, 12 au avut inventar, compus din monede, obiecte de podoabă, accesorii vestimentare și vase de sticlă. În cele mai multe morminte s-a găsit un singur obiect de inventar (nouă morminte). Monede împreună cu un alt obiect de podoabă s-au găsit în două morminte. Trebuie remarcat caracterul modest al podoabelor descoperite. Oarecum diversificate tipologic și confecționate din materiale precum argintul, bronzul sau cuprul, obiectele indică apartenența lor unor categorii de oameni, nu foarte bine reprezentate social. Monedele păstrate într-o stare de conservare bună provin din inventarul a cinci morminte (M.2, M.4–M.5, M.11, M.15, M.18), iar din umplutura G.18, care înglobează mai multe oseminte deranjate, s-a recuperat o singură monedă. Din cauza fragmentării și a conservării precare, moneda din M.3 nu a putut fi ilustrată. În categoria podoabelor încadrăm inelele, două cu veriga turnată împreună cu chatonul, unul de tipul „verigă” și un altul, cu chaton romboidal atașat verigii. Dintre acestea doar unul se prezintă într-o stare de conservare adecvată, restul sunt fie fragmentare, fie cu suprafața ilizibilă cauzată de depuneri. Dintre accesorii vestimentare semnalăm o copcă, în formă de stea și două de tip „moș și babă”, două ace de voal și fragmente de țesătură (ciucure). Un vas din sticlă, de tip lacrimariu, rămâne cea mai spectaculoasă piesă descoperită. I se alătură mai multe fragmente de sticlă, provenite cu mare probabilitate de la un vas similar. În unele cazuri, în umplutura gropilor aferente M.1, M.2, M.5, M.9, M.21, s-au găsit urmele unei activități mai vechi, probabil meșteșugărești, constând în numeroase rebuturi de tablă și sârmă de cupru (Pl. X/3). Aceste resturi pot fi puse în legătură cu fragmentele de creuzete, descoperite în același context, dar care provin cu certitudine din gropile menajere.

⁵ Petrică *et alii* 2021a; 2021b; 2021c. Pentru o privire de ansamblu asupra cahlilor din Țara Românească (Rădulescu 2016).

⁶ Petrică, Năstase 2014.

IV.1. Obiecte de podoabă

IV.1.1. Inele

Inel din M.19 - G.14. Dimensiuni: D = 18 mm; D chaton = 12 mm; G = 3,07 g. Inel de tip sigilar, realizat din argint prin tehnica turnării. Chatonul, de formă ușor ovală, prezintă o incizie verticală care separă câmpul sigilar în două registre, fiecare marcat de o serie de incizii. Analizat în ansamblu, decorul pare greu de interpretat sub aspectul simbolisticii. În funcție de unghiul ales pentru a privi reprezentarea, pot fi deslușite, pe de o parte, siluetele a două păsări afrontate, ori figura unui animal (cal) și a unei păsări, pe de altă parte. Stare de conservare: bună (Pl. X/1a–c).

Inel din M.1 - G.1. Chatonul, în formă de romb, nu face corp comun cu veriga, fiind atașat acesteia. Fragmentar. Păstrează doar chatonul și un mic segment din verigă. Ilizibil (Pl. X/1d–f).

Inel din M.10 - G.10. Chatonul, turnat împreună cu veriga, are marcat, în centrul său, un punct, adânc incizat. Stare de conservare: precară, veriga fragmentară. Provine dintr-un context cu oseminte deranjate (Pl. X/1g).

Verigă din M.14 - G.11. Piesa este simplă, se înscrie în categoria inelelor de tip verigă. Stare de conservare: precară, se păstrează două fragmente (Pl. X/1h).

IV.2. Accesorii vestimentare

IV.2.1. Ace de voal

Ac de voal din M.2 - G.2, Bronz. Dimensiuni: L = 6 cm; G = 0,47 g. Face parte din categoria obiectelor cu utilitate practică. Nedecorat. Unul din capete are terminația de formă sferică. Stare de conservare: precară (Pl. X/2a).

Ac de voal din M.2 - G.2, Bronz. Dimensiuni: G = 0,49 g. Prezintă caracteristici similare celui descris anterior. Stare de conservare: precară, îndoit. Acest tip de obiecte se încadrează unei categorii de obiecte foarte des întâlnite în necropolele medievale⁷. Simplitatea care se remarcă în tehnica execuției lor denotă funcția lor, strict utilitară (Pl. X/2b).

IV.2.2. Copci

Copcă din M.2 - G.2, formă de stea în șase colțuri. Bronz. G = 2,78 g. Starea precară de conservare a piesei împiedică identificarea unui eventual decor (Pl. X/2e).

Copcă din M.21 - G.15. Cupru, de tip „babă” (Pl. X/2c).

Copcă din M.20 - G.17. Cupru, de tip „babă” (Pl. X/2d).

Cele două accesorii, de mici dimensiuni, fac parte din categoria pieselor simple. Se păstrează doar câte o variantă din sistemul de prindere. Lipsa oricăror detalii

estetice ne determină să considerăm rolul acestor copci strict funcțional, de încheiere a unui veșmânt.

IV.2.3. Fire țesătură (ciucure)

Ciucure din M.18 - G.6. Material textil (Pl. X/4). Firele din material textil simplu, prinse sub forma unui ciucure, au fost recuperate din mormântul unui copil, alături de fragmente de sticlă și două monede. Șnurul, prin aspectul estetic oferit de ciucurele atașat la un capăt al acestuia, a avut rolul, cel mai probabil, de a ornamenta vestimentația defunctului. Același tip de șnur, dar fără ciucure și de dimensiuni mult mai reduse, a fost identificat tot într-un mormânt de copil, în naosul bisericii Mănăstirii Viforâta (com. Aninoasa, jud. Dâmbovița)⁸.

IV.3. Sticlă

Vas din sticlă M.19 - G.14. D corp = 4,8 cm, H gât = 9 cm, G = 83 g. Au fost recuperate peste 50 de fragmente. Restaurat. Recipientul a fost depus într-un mormânt de copil, lângă bazin, pe partea dreaptă, la îndoitura brațului. Este realizat din sticlă de culoare brun deschis. Prezintă un corp cilindric, ușor bombat la bază cu gâtul înalt și poziția ușor oblică, torsionată. Fundul vasului este plat, rotunjit și adâncit, elemente care-i conferă stabilitate. Gura recipientului este amplă, evazată și îngustată ușor în zona de scurgere a lichidului. O serie de striții verticale, din zona corpului cilindric și a suprafeței evazate, are rol decorativ (Pl. X/2a–b).

Fragmente din sticlă M.18 - G.6. Din păcate, fragmentele recuperate, din cauza dimensiunii lor extrem de reduse, nu au îngăduit reconstituirea formei vasului (Pl. IV/5).

Depunerea vaselor în inventare funerare pare să reflecte, cel puțin prin descoperirile din zona orașului Târgoviște, o preferință pentru un anumit tip de recipiente, cu gât foarte înalt, gura evazată și corp cilindric, corespunzătoare secolelor XVI–XVII. Vas de sticlă similar cu cel descris mai sus a fost descoperit la biserica Mănăstirii Viforâta (com. Aninoasa, jud. Dâmbovița), cu ocazia cercetărilor preventive întreprinse aici, în anul 2020. Recipientul a fost recuperat întreg, dintr-o firdă amenajată în fundațiile unui lăcaș de cult datat în secolul al XVII-lea, a cărui planimetrie a fost evidențiată arheologic, parțial, sub zidurile bisericii actuale, de secol XIX⁹. Alte vase sau fragmente de sticlă au fost descoperite în necropola Bisericii „Sf. Vineri” din incinta Curții Domnești de la Târgoviște¹⁰. Se remarcă vasul descoperit în anul 2021, prin estetica sa deosebită. Datat în prima jumătate a secolului al XVII-lea, recipientul din sticlă a fost depus în mormântul unei femei, în partea dreaptă a capului.

⁸ Petrică *et alii* 2021d.

⁹ Petrică *et alii* 2021d.

¹⁰ Olteanu *et alii* 2019; Cărciumaru, Olteanu 2019; Petrică *et alii* 2022.

⁷ Cărciumaru, Olteanu 2019, p. 128, fig. 4–5.

Aceste depuneri ale vaselor de sticlă în inventarul mormintelor medievale par a fi o consecință a practicării acestui obicei, cu precădere, în zona Munteniei¹¹.

IV.4. Monede

În total, au fost descoperite nouă monede, din care șapte au fost atribuite mormintelor M.2, M.3 (extrem de fragmentată, neilustrată), M.4–M.5, M.11, M.15, M.18 (două monede). Din inventarul funerar al cimitirului, dar cu un context incert (G.18), face parte și o monedă de cupru. La limita cimitirului, de sub un cuptor menajer, provine o monedă din argint (1602). Patru monede sunt denari Ungaria, patru (trei acele și un mangâr) sunt emisiuni ale Imperiului otoman¹², iar una nu a putut fi identificată din cauza stării de conservare.

Monedă argint din M.2 - G.2. Denar Ungaria, Mathias II – 1618; G = 0,50 g; D = 14 mm (Pl. XI/3e–f).

Monedă argint din M.4/5 - G.4, mormânt dublu. Denar Ungaria, Mathias II – 1612; G = 0,41 g; D = 14,63 mm (Pl. XI/3c–d).

Monedă argint din M.11 - G.7. Accea Imperiul Otoman (ultima treime a secolului al XVI-lea – prima treime a secolului al XVII-lea); perforată, fragmentară; G = 0,24 g; D = 13 mm (Pl. XI/3i–j).

Monedă argint din M.15 - G.12. Accea Imperiul Otoman (ultima treime a secolului al XVI-lea – prima treime a secolului al XVII-lea); perforată, fragmentară; G = 0,23 g; D = 11,44 mm (Pl. XI/3m–n).

Monedă argint din M.18. Denar Ungaria, Maximilian II – 1572; G = 0,26 g; D = 15,18 mm (Pl. XI/3a–b).

Monedă argint din M.18. Accea Imperiul Otoman, Murad III (1574–1595); perforată; G = 0,60 g; D = 13 mm (Pl. XI/3k–l).

Monedă cupru din G.18. Mangâr Imperiul Otoman (ultima treime a secolului al XVI-lea – prima treime a secolului al XVII-lea); G = 0,93 g; D = 17 mm (Pl. XI/3o–p).

Monedă argint, S.II. Denar Ungaria, Rudolf II – 1602; G = 0,36 g; D = 16,20 mm. Descoperită în S.II, sub cuptorul casnic (Pl. XI/3g–h).

V. CONCLUZII

În secțiunile practice (S.I, S.II și S.III), au fost identificate cinci niveluri culturale principale, medievale și moderne. Primul, cel mai vechi, este reprezentat de gropile menajere care, prin conținutul lor, pot fi puse în legătură cu un atelier meșteșugăresc. Pe baza materialelor ceramice, stratul a fost atribuit secolelor XIV–XV. Un al doilea nivel cultural important este reprezentat de zidurile prăbușite ale unei construcții cu destinație religioasă și de caldarâmii din piatră surprinși în jurul ei. În strânsă legătură cu acesta,

se află cel de-al treilea nivel, definit de amenajarea unui cimitir, surprins arheologic doar pe o suprafață restrânsă, de circa 35 m². În acest spațiu, au fost identificate 18 gropi de înhumare, databile între ultima parte a secolului al XVI-lea și primele trei decenii ale secolului al XVII-lea. Însă, după cum s-a observat încă din timpul cercetării arheologice și ulterior din analiza antropologică, numărul mormintelor și al indivizilor recuperați este cu mult mai mare. Pentru o evidențiere a situației extrase din teren și din analiza antropologică, redăm rezultatele: 18 gropi de înhumare, 21 de morminte și osemintele a 36 de indivizi. Această discrepanță, mai ales între numărul mormintelor și cel al indivizilor, este justificată de reînhumările și perturbările înregistrate (M.12, M.13, M.20 M.21; M.6, M.7, M.8, M.10, M.17). Schelete aflate în poziția firească a depunerii lor au fost surprinse în cazul a unsprezece morminte (M.1, M.2, M.3, M.4, M.5, M.9, M.11, M.14, M.15, M.18, M.19), la care posibil se pot adăuga alte trei (M.16, M.20 și M.21) care nu au putut fi cercetate integral. Numărul de indivizi de până la 36 provine din mormintele în care s-au practicat reînhumări sau de la cele care au fost deranjate de acest proces. Acestei situații din urmă îi corespund și o serie de resturi osoase recuperate din G.14, fără a putea fi evidențiate arheologic *in situ*. O situație aparte este întâlnită în cazul G.4, unde avem un mormânt dublu, numerotat M.4–M.5.

În al patrulea nivel cultural, evidențiat în partea de nord a suprafeței cercetate, dincolo de limita stabilită a cimitirului, s-a înregistrat o activitate de tip casnic, ale cărei urme au fost puse pe seama descoperirii unui cuptor, datat în secolul al XVII-lea. De precizat că sub această amenajare (a cărei bază era reprezentată de un strat de lut), s-au descoperit urmele a trei canale de tiraj aparținând, cel mai probabil, unui cuptor meșteșugăresc mai vechi, care fie a fost distrus de gm1 (așa cum ar putea sugera bulgării de zgură descoperiți la baza gropii), fie este plasat la vest de S.II, într-o zonă din afara ariei de cercetare.

Cel de-al cincilea nivel cultural este de factură modernă și contemporană și este legat de edificarea casei actuale, probabil la începutul secolului al XX-lea.

Identificarea topografică a amplasamentului bisericilor și cimitirelor din Târgoviștea medievală reprezintă demersul prealabil al unui proiect interdisciplinar mai amplu, care să cuprindă inițial sistematizarea cercetărilor arheologice și ulterior cercetarea antropologică. Prin acest proiect, primul de acest fel pentru istoria medievală a Târgoviștei, s-a urmărit obținerea unor informații secvențiale despre populația urbană care a trăit în cetatea de scaun în vremea lui Mihai Viteazul, Radu Șerban și Radu Mișnea.

Din punct de vedere antropologic, a fost evidențiată o mortalitate crescută în rândul copiilor de până la 12 ani, însă foarte important este că printre factorii patologici declanșatori o predominantă a avut-o deficiența nutrițională. O evidență asupra întregului lot scheletic analizat arată astfel: 23 subadultii (un fetus < 0 ani; 11 infant: 0–3 ani; zece copii: 3–12 ani; un adolescent) și 13 adulți. Însă, în cadrul subadultilor, cea mai ridicată

¹¹ Cantacuzino 2011, p. 101–105; Mănucu-Adameșteanu 2005, p. 193–234, fig. 2.

¹² Mulțumim domnului Aurel Vilcu de la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” pentru indicațiile privind monedele otomane.

frecvență la deces a fost înregistrată la grupa infant (11: 47,8%), urmat de grupa copiilor (10: 43,50%)¹³. Este clar că această constatare oferă informații extrem de importante cu privire la condițiile de viață înregistrate de populația Țării Românești, în intervalul sfârșitului de secol XVI și prima jumătate a secolului al XVII-lea, perioadă ce corespunde funcționării cimitirului din Strada Calea Domnească nr. 192. Amenajarea acestui cimitir, surprins doar parțial, a fost determinată, în mare parte, de o criză alimentară, cu repercusiuni majore asupra sănătății populației, mai cu seamă a copiilor.

Cercetarea interdisciplinară ne dezvăluie, o dată în plus, ascendentul negativ al perioadelor istorice marcate de războaie și calamități asupra populației, în general și asupra orașenilor târgovișteni, în particular. Urmărind în documente condițiile politice și socio-economice în care trăia populația din această zonă, am constatat o realitate istorică care corespunde rezultatelor arheologice.

Zona central-est europeană, deci și spațiul Țărilor Române, a cunoscut în ultimul sfert al secolului al XVI-lea și primele trei decenii ale secolului al XVII-lea, perioadă în care considerăm că au avut loc înhumările care fac obiectul studiului de față, numeroase frământări politice și militare. Aceste perturbări au marcat profund viața de zi cu zi a populației din Transilvania, Țara Românească și Moldova¹⁴.

În secolul al XVI-lea, continentul european suferă importante schimbări climatice, făcându-și apariția, în intervalul anilor 1540–1550, așa-numita „mica eră glaciară”, caracterizată de o înăsprire a climei, constând în ierni geroase și veri secetoase, ori prea ploioase, care au dus la inundații, invazii de lăcuste, ceea ce a provocat recolte slabe, foamete¹⁵, epidemii de ciumă¹⁶. Împreună cu războaiele, toate aceste dezastre au avut consecințe în plan social, economic și, nu în ultimul rând, demografic¹⁷. Istoricii români care s-au ocupat de istoria calamităților naturale au stabilit că există o concordanță a ocurenței acestor fenomene în Transilvania, Țara Românească și Moldova¹⁸.

¹³ Vezi *infra*: Gabriel Vasile, *Un nou cimitir medieval descoperit la Târgoviște (jud. Dâmbovița, România) – caracteristici bioarheologice*.

¹⁴ Dramatismul era dus la paroxim, după cum relatează un document intern de cancelarie emis în 4 aprilie 1573: „toți acești mai sus ziși oameni au vândut și au închinat toate mai sus-zisele ocini, ei de a lor bunăvoie; unii, la foamete rea, iar alții și-au vândut copiii la turci, iar alții au murit de foame pe drumuri, încă în zilele răposatului Radu Voievod” (Radu Paisie 1535–1545 n.n.); vezi DRH. B. VII, p. 171, doc. 129.

¹⁵ Expresia „a muri de foame” era literalmente exactă.

¹⁶ Massimo Milanese descrie foarte bine efectele acestui flagel, care a afectat deseori Țările Române, inclusiv în 1586: „(...) ciuma și foamea, care unindu-și forțele nu i-au mai dat nicio șansă de răgaz (populației n.n.). Ciuma... a fost de astă dată ca un mieluleș față de această leoaică crudă (foametea n.n.). Mulți ajung să se hrănească cu cadavre (...) și din cauza spaimii care îi stăpânește ei se omoară în mijlocul câmpului, în case și pe străzi cu săgeți și cu împușcături de archebuză”. Vezi CȘTR. III, p. 123–124.

¹⁷ Cernovodeanu, Binder 1993, p. 43.

¹⁸ Cernovodeanu, Binder 1993, p. 57. Dezastre ecologice (foamete însoțită de epidemii) s-au înregistrat concomitent în Țările Române între anii 1508–1512 (inundații și secetă), 1536–1540 (invazii de lăcuste), 1552–1554 (ciumă), 1574–1577 (ani secetoși, provocând foamete și ciumă). Între anii 1584–1588, un dezastru ecologic a afectat întreaga Peninsulă

O „foamete gravă” sau „marea foamete” a avut loc în vremea domniei lui Alexandru Mircea (1568–1577), descrisă de unii călători¹⁹ care au traversat Țările Române, fiind amintită și în documentele cancelariei domnești²⁰.

Ocupația otomană a Țării Românești și stabilirea oastei în Târgoviște au cauzat „rea foamete și lipsă și nevoie de bani a tuturor oamenilor pe urma lui Sinan Pașa”²¹. Acest dezastru din timpul lui Mihai Viteazul își mai păstra amintirea într-un document intern din anul 1634²².

În această perioadă, nu doar „mica eră glaciară” își face simțită și mai mult prezența în Țara Românească și Transilvania, ci și instabilitatea politică concretizată prin războaiele care se întind pe perioade lungi²³. La începutul secolului al XVI-lea, pe acest fond generat de clima nefavorabilă și războaie, s-a produs o mare foamete, însoțită de o epidemie de ciumă, cu pierderi foarte mari de vieți omenești, oamenii fiind găsiți morți în case și pe drumuri, existând chiar exemple de copii care își părăseau părinții aflați în suferință²⁴.

„Vremea de foamete” din timpul domniei lui Radu Șerban (1601; 1602–1610; 1611)²⁵ este și ea amintită într-un document din 1629, emis de cancelaria lui Alexandru Iliăș (1616–1618; 1628–1629). În special Târgoviștea a avut mult de suferit atunci, orașul aflat în suferință fiind cotropit și de oștile principelui transilvan Gabriel Bathory, în iarna anului 1610²⁶. O mare foamete s-a înregistrat în Țara Românească și în vremea domniei lui Alexandru Iliăș, în 1629²⁷.

Pentru orașul Târgoviște, o analiză antropologică asupra unui cimitir medieval este, surprinzător, prima de acest gen. Sperăm că informațiile astfel obținute, cumulate cu date arheologice și istorice, să fie o motivație în plus în a recunoaște importanța prelevării osemintelor în scopul cercetării interdisciplinare²⁸. Noutatea pentru habitatul

Balcanică, cauzând secetă, foame și ciumă. Grave consecințe asupra populației au avut ciuma din Țara Românească (1592) și foametea (1595–1597) provocată de ocupația otomană din vara-toamna anului 1595.

¹⁹ CȘTR. II, p. 400. În 1575, Andrei Taranowski, însărcinat cu mai multe solii prin diferite țări ale Europei, a trecut în anul 1575 prin Țara Românească, remarcând „foametea gravă” ce stăpânea în București. „... am pățimit mult de foame și de cea mai mare lipsă (...) în acele părți domnești o foamete și o lipsă de bucate atât de mare, încât oamenii se omoară între ei pentru o bucată de pâine”.

²⁰ „Marea foamete”, amintită în 1579 (vezi DRH. B. VIII, p. 438, doc. 271), și în 1587 (DIR. B. XVI, vol. V, p. 294, doc. 306), în două documente din timpul domniei lui Mihnea Turcitul. Aflat la „cetatea” Popșa de lângă Târgoviște, Petru Cercel amintea și el într-un document din 12 iunie 1584 de ciuma și foametea care au bântuit Țara Românească în 1574–1578 „pe acea vreme a fost moarte năpraznică de ciumă foarte rea încă și mare foamete”, vezi DIR. B. XVI, vol. V, p. 158, doc. 169.

²¹ DRH. B. XI, p. 219, doc. 171.

²² DRH. B. XXIV, p. 231, doc. 230.

²³ Lehr 1974, p. 166–167.

²⁴ Cernovodeanu, Binder 1993, p. 74; DIR. B. XVII, vol. II, p. 20–21, doc. 24

²⁵ DRH. B. XXII, p. 632, doc. 331.

²⁶ Falangas 2002.

²⁷ Cernovodeanu, Binder 1993, p. 81.

²⁸ Un prim proiect în acest sens (Biserica Strâmbeanu, secolul al XVIII-lea, din comuna Potlogi, Dâmbovița) s-a materializat în urma colaborării Complexului Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște cu Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București (Petrică *et alii* 2021e; Vasile 2021).

medieval târgoviștean constă în identificarea, cu ocazia săpăturii preventive, de pe Strada Calea Domnească nr. 192, a unui cimitir medieval necunoscut, fără mențiuni documentare care să-i semnaleze prezența.

BIBLIOGRAFIE

- Cantacuzino 2011 – Gh. Cantacuzino, *Începuturile orașului Câmpulung și Curtea Domnească. Aspecte ale civilizației urbane la Câmpulung*, București, 2011.
- Cârciumaru, Olteanu 2019 – M. Cârciumaru, Gh. Olteanu, *Archaeological Finds at the "Sf. Vineri" Church from the Princely Court of Târgoviște. The Repertory of Personal Ornaments*, AnUVT 21, 2019, p. 123–136.
- Cernovodeanu, Binder 1993 – P. Cernovodeanu, P. Binder, *Cavalerii Apocalipsei. Calamitățile naturale din trecutul României (până la 1800)*, București, 1993.
- Drăghiceanu 1931 – V. Drăghiceanu, *Comunicări*, BCMI 24(68), 1931, p. 91–93.
- Falangas 2002 – A. Falangas, *Conflictul dintre Gabriel Báthory, Radu Șerban și Radu Mihnea pentru Țara Românească în lumina unui izvor grecesc necunoscut*, SMIM 20, 2002, p. 53–62.
- INP, dosar 3399 – Arhiva Institutului Național al Patrimoniului, Fond DMI., Dosar 3399, Ruinele curții domnești din Târgoviște (1936–1948), fila 17.
- Lehr 1974 – L. Lehr, *Factori determinanți în evoluția demografică a Țării Românești în secolul al XVII-lea*, SMIM 7, 1974, p. 161–203.
- Mănucu-Adameșteanu 2005 – Gh. Mănucu-Adameșteanu, *Vase de sticlă descoperite în complexe funerare în secolele XV–XIX*, CAB 6, 2005, p. 193–245.
- Olteanu et alii 2019 – Gh. Olteanu, A. Ioniță, D. Căprăroiu, M. C. Năstase, M. Cârciumaru, F. Cheosea, Gh. I. Cantacuzino, P. V. Diaconescu, *Târgoviște, jud. Dâmbovița – Curtea Domnească, Punct: Curtea Domnească*, CCA, campania 2018, Sibiu, 2019, p. 207–216.
- Petrică, Năstase 2014 – F. G. Petrică, M. C. Năstase, *An uncommon archaeological discovery: an incised blueprint of a church on a brick from Prince Brâncoveanu's architectural complex of Potlogi*, AnUVT 16(2), 2014, p. 47–51.
- Petrică et alii 2021a – F. G. Petrică, M. Cârciumaru, M. C. Năstase, *Târgoviște, jud. Dâmbovița, Punct: str. Calea Domnească nr. 218A*, CCA, campania 2020, Sibiu, 2021, p. 486–495.
- Petrică et alii 2021b – F. G. Petrică, M. Cârciumaru, M. C. Năstase, *Târgoviște, jud. Dâmbovița, Punct: str. Calea Domnească, nr. 192*, CCA, campania 2020, Sibiu, 2021, p. 496–501.
- Petrică et alii 2021c – F. G. Petrică, M. Cârciumaru, M. C. Năstase, M. Leu, F. Lupu, *Târgoviște, jud. Dâmbovița, Punct: str. Calea Domnească nr. 198*, CCA, Sibiu, 2021, p. 502–506.
- Petrică et alii 2021d – F. G. Petrică, M. Cârciumaru, M. C. Năstase, *Viforâta, com. Aninoasa, jud. Dâmbovița, Punct: Mănăstirea Viforâta, str. Mihai Viteazul nr. 267*, CCA, campania 2020, Sibiu, 2021, p. 536–543.
- Petrică et alii 2021e – F. G. Petrică, M. Cârciumaru, M. C. Năstase, *Cercetările arheologice de la biserica „Adormirea Maicii Domnului” – Strâmbeanu din Pitaru (com. Potlogi, jud. Dâmbovița)*, MCA 17, 2021, p. 235–247.
- Petrică et alii 2022 – F. G. Petrică, M. Cârciumaru, M. C. Năstase, F. Grăjdan, A. Ioniță, C. David, *Târgoviște, jud. Dâmbovița. Punct: Curtea Domnească din Târgoviște, Sector C, incinta bisericii „Sf. Vineri”*, CCA, Campania 2021, Oradea, 2022, p. 366–370.
- Rădulescu 2016 – M. R. Rădulescu, *Meșteșug, Artă, Document. Cahle din Țara Românească (sec. XIV–XVII)*, Târgoviște, 2016.
- Vasile 2021 – G. Vasile, *Analiza antropologică a resturilor scheletice descoperite în pronaosul bisericii „Adormirea Maicii Domnului” – Strâmbeanu din Pitaru (com. Potlogi, jud. Dâmbovița)*, MCA 17, 2021, p. 249–265.
- Vasile 2023 – G. Vasile, *A new medieval cemetery discovered at Târgoviște (Dâmbovița County, Romania). Bioarchaeological characteristics*, MCA 19, 2023, p. 143–164.

1

2

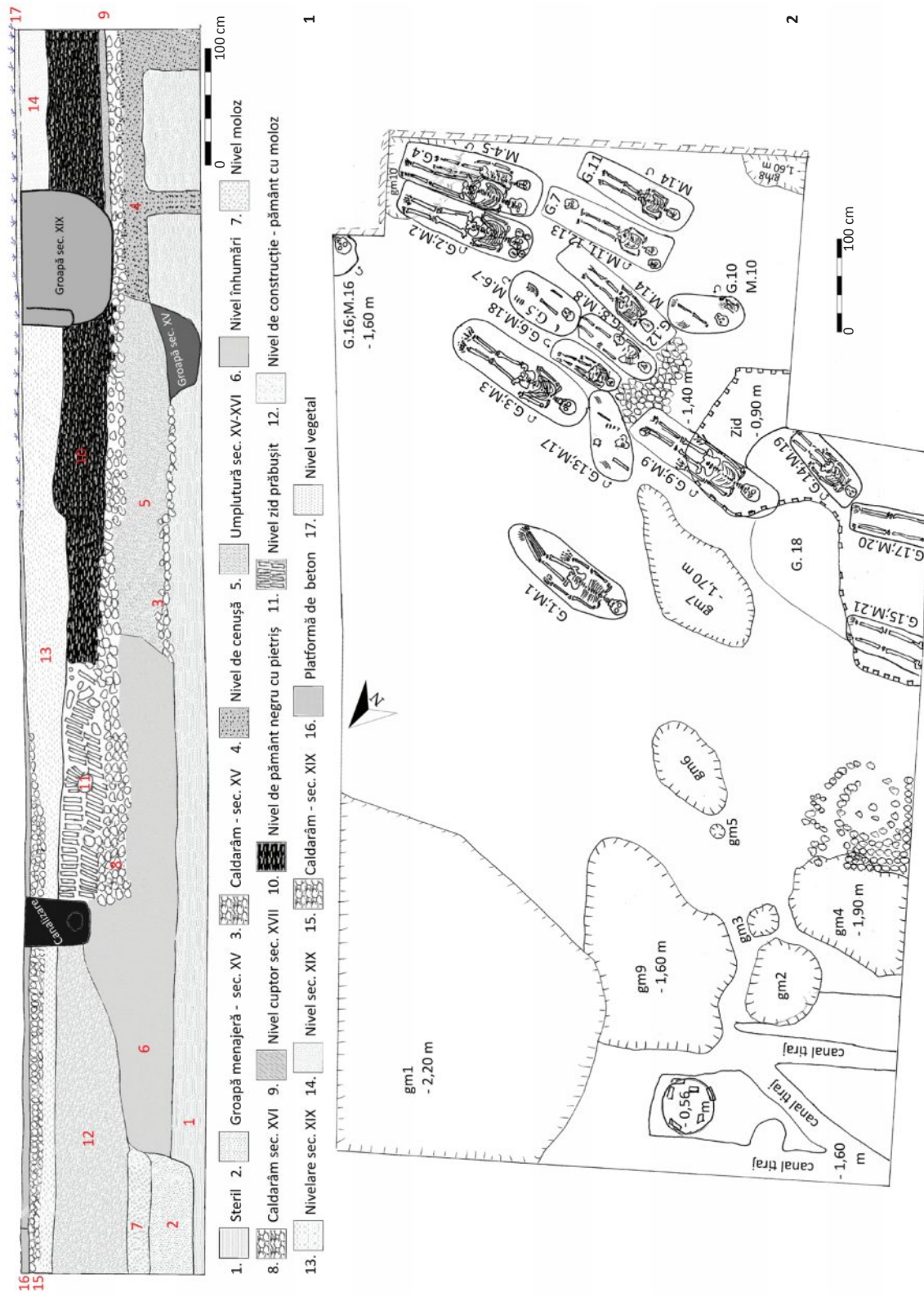
3

4

Plansa I. 1. Localizarea amplasamentului cercetat; 2. Detaliu din Planul de Situație al Ruinelor Palatului Domnesc, Biserica și Curtea Domnească cu împrejurimile din Târgoviște – poziționarea proprietății familiei Pârjolescu; 3. Perspectivă din Turnul Chindiei asupra terenului; 4. Situația anterioară cercetărilor arheologice.

Plate I. 1. The location of the researched site; 2. Detail from Layout of Târgoviște's ruins of the Princely Palace, the church, and the Princely Court with its surroundings – location of Pârjolescu family's property; 3. Photographic perspective from Chindie Tower toward the property; 4. Site's state before the start of the archaeological research.

1

2

3

4

5

Plansa III. 1. Zid prăbușit – perspectivă nord-sud; 2. Detaliu zidărie; 3. Pavaj sec. XVI; 4. Limita nordică a pavajului de sec. XVI; 5. Cuptor menajer.
Plate III. 1. Collapsed wall – north-south perspective; 2. Masonry detail; 3. 16th century pavement; 4. The northern limit of the 16th century pavement; 5. Household oven.

1

2

3

4

5

Planșa IV. 1. Limita nordică a cimitirului; 2-3. Înhumări; 4. Mormântul 1 (M.1); Mormântul 18 (M.18).
Plate IV. 1. The northern limit of the cemetery; 2-3. Burials; 4. Tomb 1 (M.1); Tomb 18 (M.18).

Planșa V. S.1, 1. M.2 și M.3; 2. G.2 – M.2 detaliu; 3. G.4 – M.4–M.5; 4. G.16 – M.16.
 Plate V. S.1, 1. M.2 și M.3; 2. G.2 – M.2 detaliu; 3. G.4 – M.4–M.5; 4. G.16 – M.16.

1

2

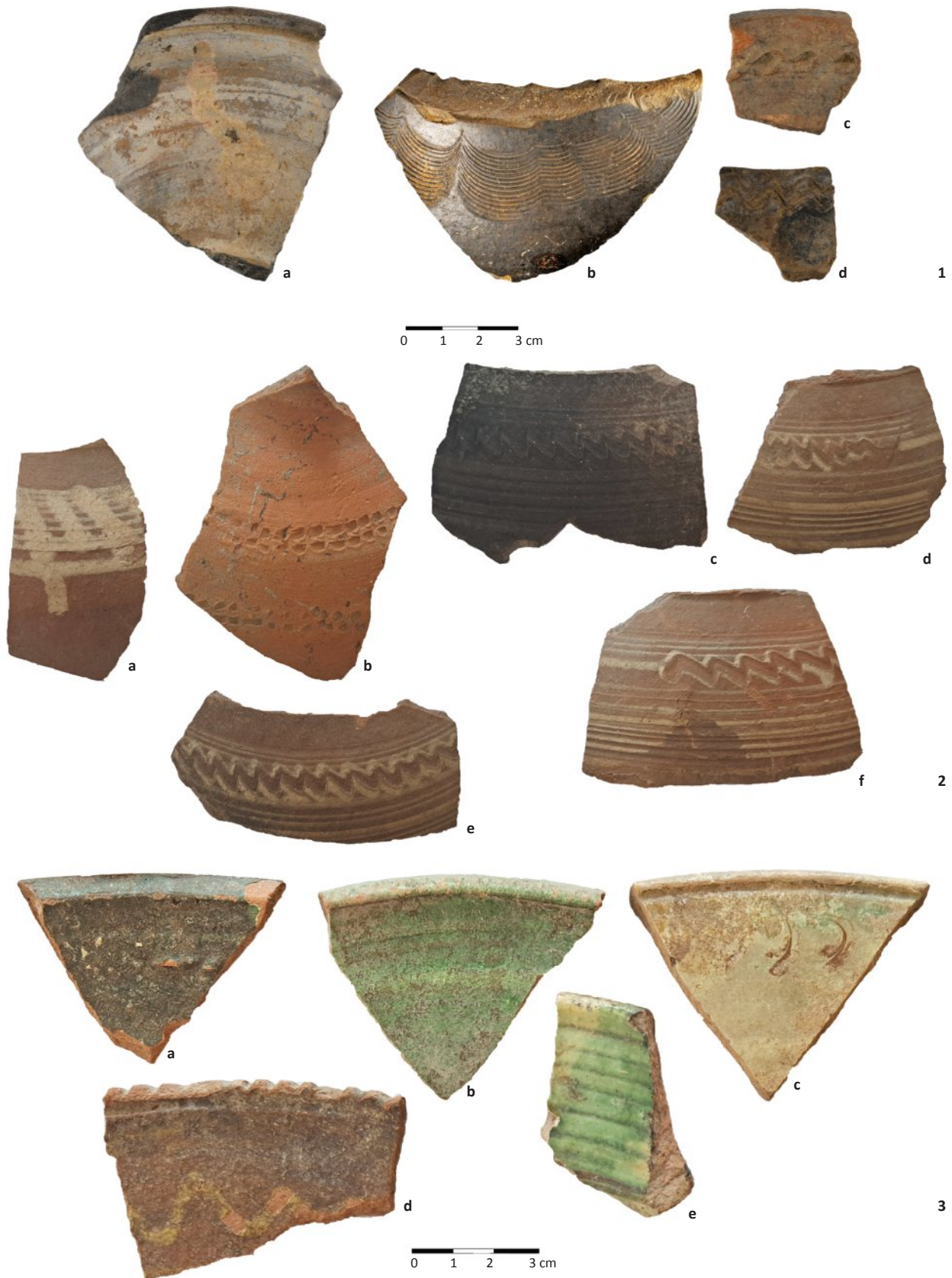

3

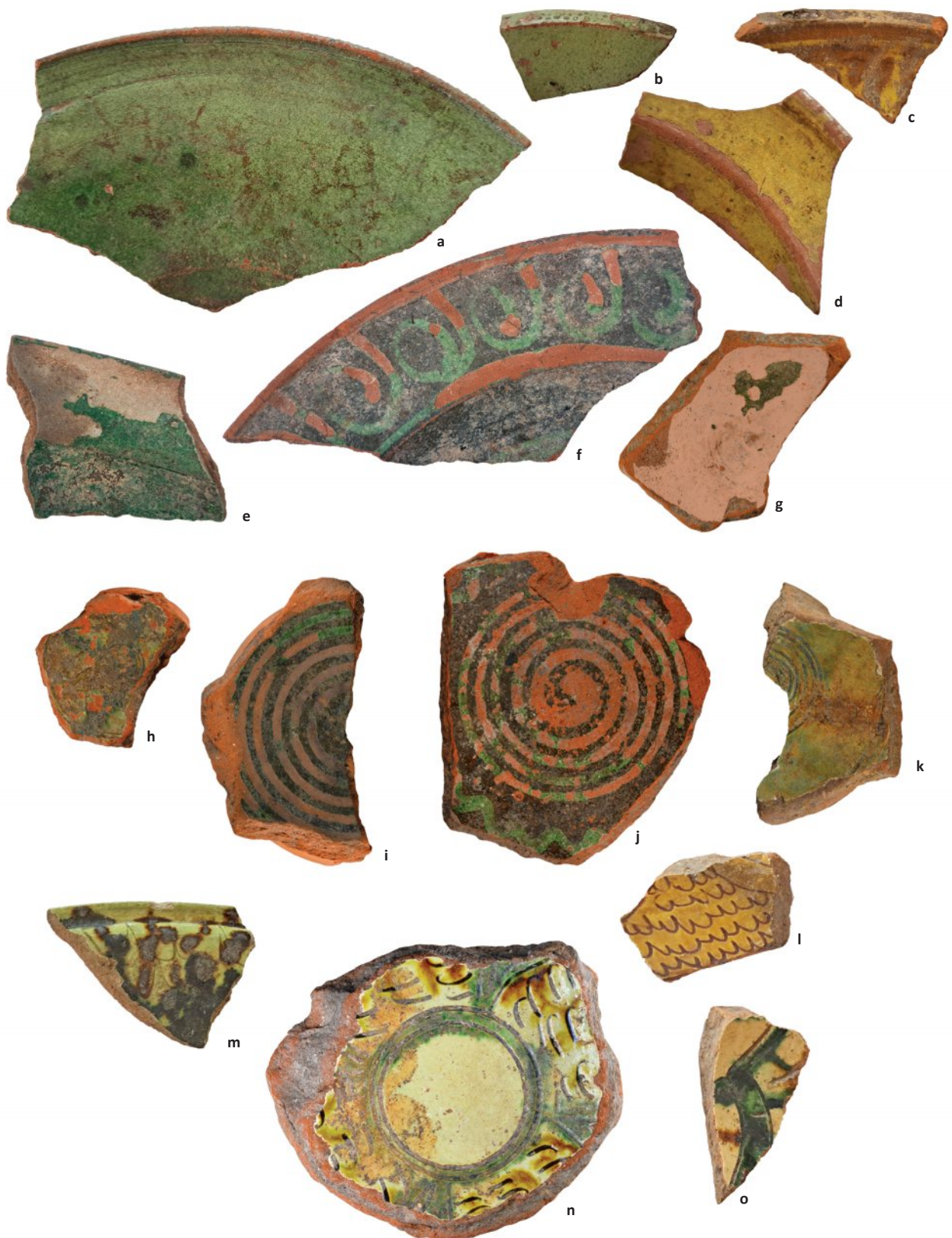
4

Plansa VI. S.3, 1. G.9 – M.9; 2. G7 – M.11, M.12, M.13; 3. G.12 – M15; 4. G18, detaliu.
 Plate VI. S.3, 1. G.9 – M.9; 2. G7 – M.11, M.12, M.13; 3. G.12 – M15; 4. G18, detail.

Planșa VII. 1 a–b. Ceramică cenușie de epocă La Tène; c–d. Ceramică sec. III–IV; 2. Ceramică de uz comun (sec. XVI), nesmălțuită; 3. Ceramică smălțuită (sec. XVI).

Plate VII. 1 a–b. La Tène period grey pottery; c–d. Ceramics 3rd–4th century; 2. Unglazed common use ceramics (16th century); 3. Glazed pottery (16th century).

0 1 2 3 cm

Planșa VIII. a-f. Ceramică smălțuită (sec. XVII); g-o. Ceramică smălțuită decorativă (sec. XV-XVI).
Plate VIII. a-f. Glazed pottery (17th century); g-o. Decorative glazed pottery (15th-16th century).

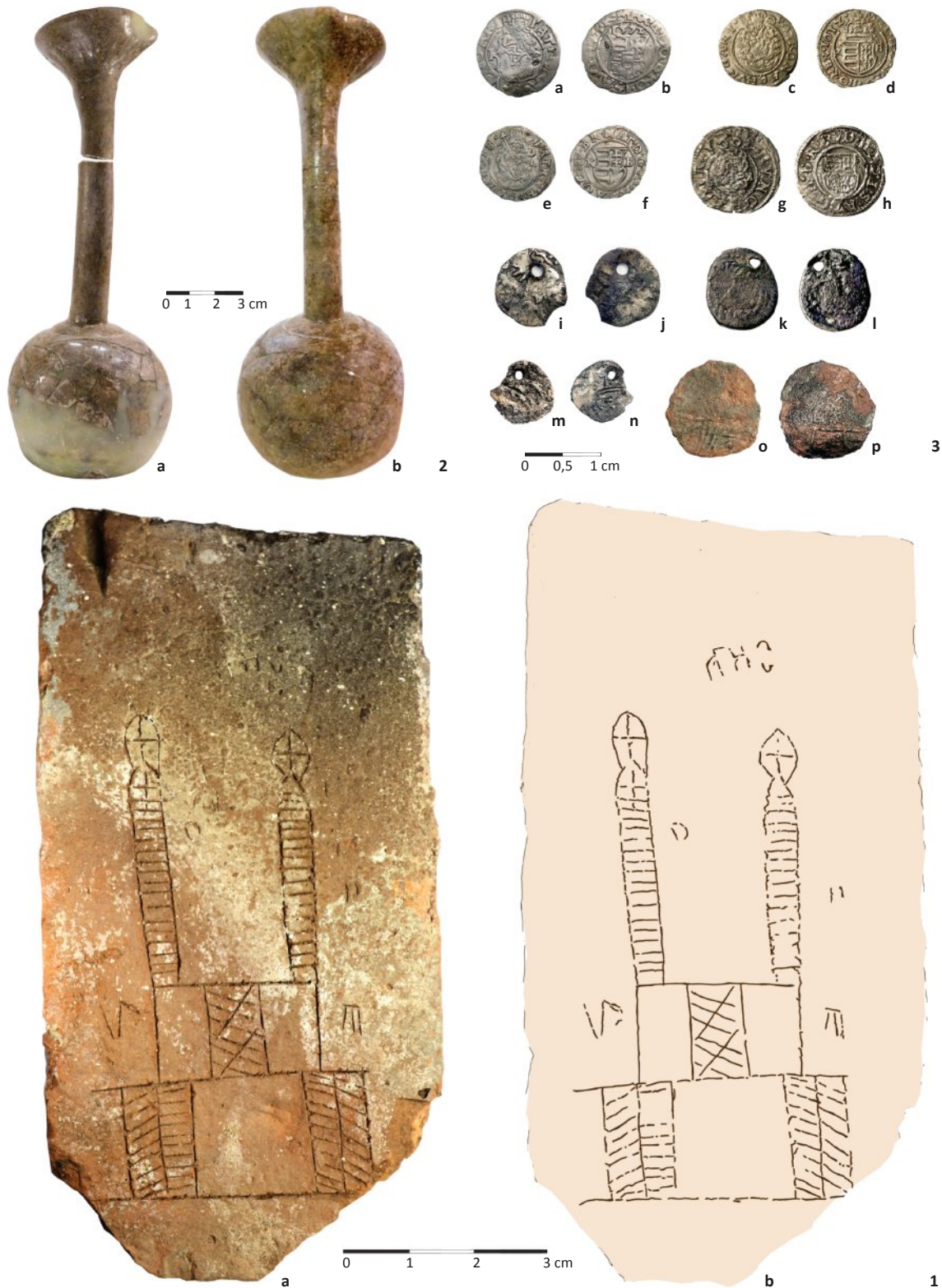

Planșa IX. a–d, i. Fragmente cahle (sec. XVI–XVII); f–h. Fragmente capace de oală (sec. XV–XVI); j–l. Fragmente creuzete (sec. XV); m. Pipă (sec. XVIII).
Plate IX. a–d, i. Tile fragments (16th–17th century); f–h. Pot lid fragments (15th–16th centuries); j–l. Caster fragments (15th century); m. Pipe (18th century).

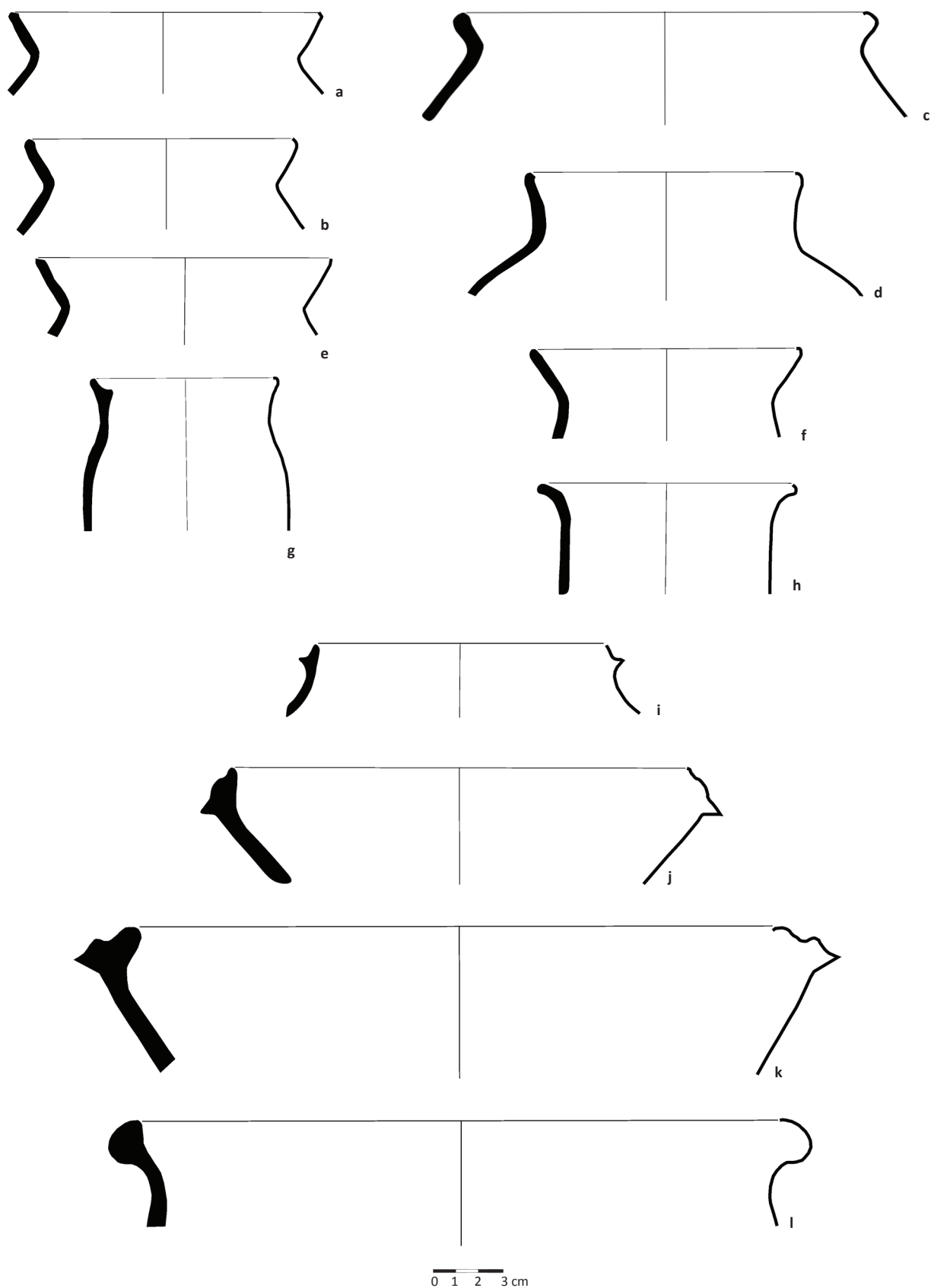
Planșa X. 1. Inele; 2 a–b. Ace de voal; 2 c–e. Copci; 3. Fragmente metalice din cupru; 4. Fir textil (ciucure).

Plate X. 1. Rings; 2 a–b. Veil pins; 2 c–e. Clothespins; 3. Copper metal fragments; 4. Textile thread (tassel).

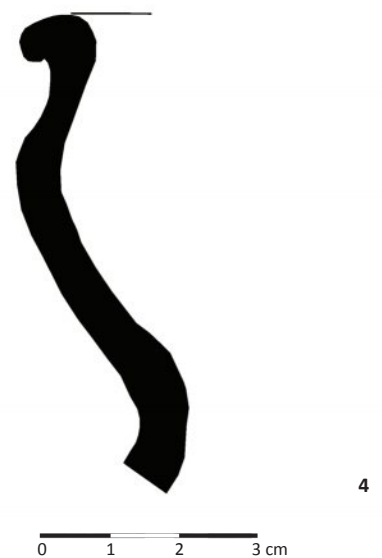
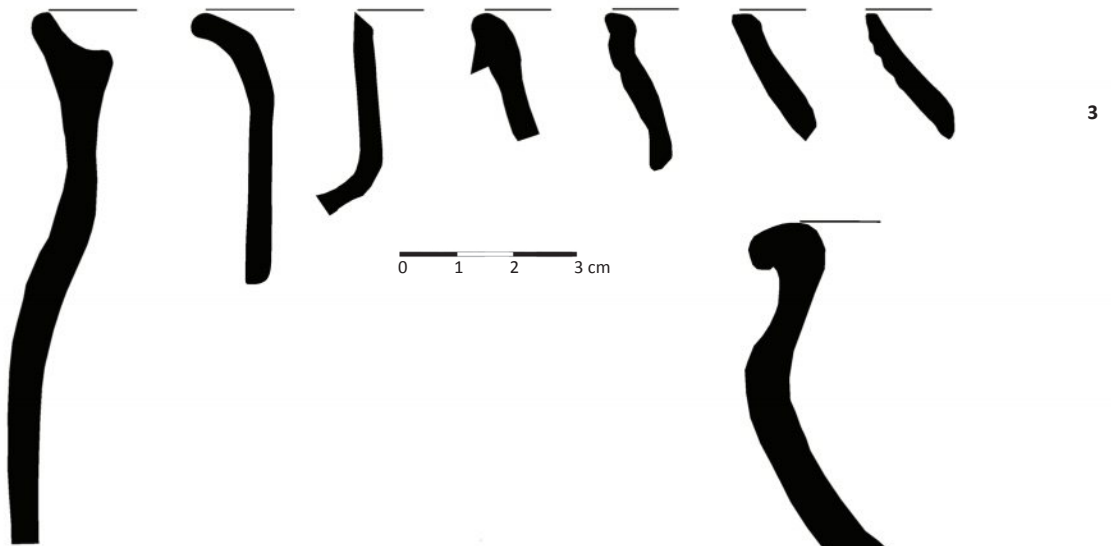
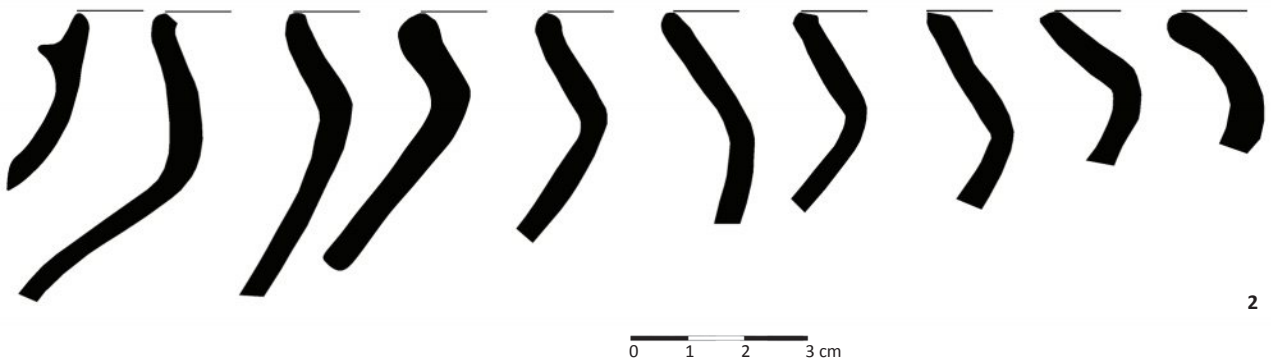
Planșa XI. 1 a. Cărămidă incizată; b. Cărămidă desen; 2. Vas de sticlă restaurat; 3. Monede: a–b. Denar Ungaria, Maximilian II – 1572; c–d. Denar Ungaria, Mathias II – 1612; e–f. Denar Ungaria, Mathias II – 1618; g–h. Denar Ungaria, Rudolf II – 1602; i–j. Accea, Imperiul Otoman (ultima treime a secolului al XVI-lea – prima treime a secolului al XVII-lea); k–l. Accea, Imperiul Otoman, Murad al III-lea (1574–1595); m–n. Accea, Imperiul Otoman (ultima treime a secolului al XVI-lea – prima treime a secolului al XVII-lea); o–p. Mangâr, Imperiul Otoman (ultima treime a secolului al XVI-lea – prima treime a secolului al XVII-lea).

Plate XI. 1 a. Incised brick; b. Drawn image of the brick; 2. Restored glass vessel; 3. Coins. a–b. Denár, Hungary, Maximilian II – 1572; c–d. Denár, Hungary, Mathias II – 1612; e–f. Denár, Hungary, Mathias II – 1618; g–h. Denár, Hungary, Rudolf II – 1602; i–j. Akçe, Ottoman Empire (last 3rd of the 16th century – first 3rd of the 17th century); k–l. Akçe, Ottoman Empire, Murad 3rd (1574–1595); m–n. Akçe, Ottoman Empire (last third of the 16th century – first third of the 17th century); o–p. Managir, Ottoman Empire (last third of the 16th century – first third of the 17th century).

Planșa XII. Ceramică (sec. XV–XVI). Tipuri de vase – profile.

Plate XII. Ceramics (15th–16th century). Ceramic typology – profiles.

Planșa XIII. Ceramică. 1–3. Profile (sec. XV–XVI); 4. Fragment vas de epocă La Tène – profil.

Plate XIII. Ceramics. 1–3. Profiles (15th–16th century); 4. La Tène period grey pottery fragment – profile.

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- Acta iuvenum: Sectio archaeologica – Acta Universitatis Szegediensis Acta Iuvenum Sectio Archaeologica (Szeged)
- ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
- ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
- ActaMT – Acta Musei Tutovensis
- AH – Archaeologia Hungarica (Budapesta)
- AIESSE – Annuaire de l'Institut des Études Sud-Est Européennes, Bucarest
- AJA – American Journal of Archaeology, Boston
- AJPA – American Journal of Physical Anthropology
- AnB – Analele Banatului, Muzeul Banatului, Timișoara
- Angustia – Angustia. Arheologie, Etnografie, Sfântu Gheorghe
- Antaeus – Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
- AnUA-SH – Annales Universitatis Apulensis, Series Historica, Alba Iulia
- AnUVT – Annales d'Université «Valahia» Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
- Apulum – Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
- ARA – Annuaire Roumain d'Anthropologie
- ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
- ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
- BAI – Bibliotheca Archaeologica Iassensis, Iași
- BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
- BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
- BCSS - Buletinul Cercurilor Științifice Studentești. Arheologie – Istorie – Muzeologie, Alba-Iulia
- BiblMemAnt - Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra-Neamț
- BiblMusAp – Bibliotheca Musei Apulensis, Alba-Iulia
- BiblThrac – Bibliotheca Thracologica, București
- BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
- Bull. Int. Assoc. Paleodont. – Bulletin of the International Association for Paleontology, University of Zagreb
- CAB – Cercetări arheologice în București
- Caiete ARA - Caietele ARA, Revistă de Arhitectură, Restaurare și Arheologie, Asociația ARA, București
- CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București
- CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
- Cerclst – Cercetări Istorice, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași
- Dacia – Dacia (Nouvelle Série). Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius - Danubius, Revista Muzeului de Istorie Galați
- Dolgozatok-Szeged – Dolgozatok a Magyar Királyi Ferencz József Tudományegyetem Archaeologiai Intézetéből (Szeged)
- Frühmittelalterliche Studien – Frühmittelalterliche Studien (Münster)
- Germania – Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt
- Histria Antiqua – Histria Antiqua. Journal of the International Research Centre for Archaeology Institute of Archaeology, Belgrade
- HOMÉ – A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve (Miskolc)
- Homo – Homo. Journal of Comparative Human Biology, the Australasian Society for Human Biology, Elsevier
- IJO – International Journal of Osteoarchaeology
- Istros - Istros, Muzeul Brăilei, Brăila
- Iuxta Danubium – Iuxta Danubium. Sprvodaj Podunajského Múzea V Komárne (Komárno)
- IzvestijaVarna – Izvestija na Narodnija Muzej (Izvestija na Varnenskoto Arheologičesko Družestvo), Varna
- JAnat – Journal of Anatomy
- JAS – Journal of Archaeological Science
- JHE – Journal of Human Evolution
- JRA – Journal of Roman Archaeology, London
- JRGZM – Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, Mainz
- KSIA (Moskva) – Kratkije Soobščenija Instituta Arheologij Akademij Nauk SSSR, Moskva
- KSIA (Kiiv) – Kratkije Soobščenija Instituta Arheologij Akademij Nauk SSSR, Kiiv

MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia
MAZCA – Musei Archaeologici Zagradiensis Collectanea archaeologica (Zagreb)
MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
MFMÉ-SA – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve – Studia Archaeologica, Szeged
MHÁS – Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád-kori sírleletei, Miskolc–Budapest–Szeged–Szombathely
MRGZ – Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums (Mainz)
Novensia – University of Warsaw, Center for Research on the Antiquity of Southeastern Europe
NAR – Norwegian Archaeological Review, Taylor & Francis
OJA – Oxford Journal of Archaeology
Peuce – Peuce, Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
RA – Revue Archéologique, Paris
RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
RACr – Rivista di Archeologia Cristiana, Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana, Città del Vaticano
RazPr – Razkopki i Proučvanija, Sofia
RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, Muzeul Municipiului București
RCRFACTa – Rei Cretariae Romanae Fautorum Acta
RevMuz - Revista Muzeelor, București
RMM.MIA – Revista Muzeelor și Monumentelor, seria Monumente Istorice și de Artă, București
SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
SAP – Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia (Budapesta)
SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SMIM – Studii și Materiale de Istorie Medie, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București
SP – Studii de Preistorie, București
Starinar – Starinar. Scientific Journal of the Institute of Archaeology in Belgrade (Belgrad)
Tyrageia – Tyrageia. Anuarul Muzeului Național de Istorie a Moldovei, Chișinău
VAH – Varia Archaeologica Hungarica, Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest